

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

VÄLJAVÕTE

ESITATUD: 21.12.2023 valitsuskabineti nõupidamisele
(nõupidamise kuupäev)

ESITAJA: siseminister Lauri Läänemets

ESITAMISE AEG: kuupäev digitaalses allkirjas

TEEMA: Ettepanekud sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse jätkusuutlikuks ning riigile kulutõhusaks lahendamiseks

1. SISUKOKKUVÕTE

- Sanktsioonid on võtmetähtsusega mittesõjaline meede Venemaa Föderatsiooni (edaspidi *VF*) järgmiste agressioonide ärahoidmiseks ja agressiooni hinna tõstmiseks. []
- *VF* sõjategevuse tõttu kehtestatud sanktsioonide mahu kasvuga on oluliselt kasvanud rahvusvahelise sanktsiooni ja Vabariigi Valitsuse sanktsiooni rikkumiste (edaspidi ka *sanktsioonirikumine*) arv.
- **Menetlusressurss Kaitsepolitseiametis (edaspidi ka *KAPO*), kus menetletakse kõiki karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) §-s 93¹ sätestatud sanktsioonirikumisi, on alates 2022. aastast ülekoormatud. See omakorda vähendab *KAPO* võimekust tegeleda teiste riigi julgeolekut otseselt ohustavate kuritegudega, mis on *KAPO* kui julgeolekuasutuse ülesanne.**
- **Olukorras, kus riigi ressursid on piiratud, tuleb leida tõhusaim lahendus sanktsioonikuritegude menetlemiseks** - tööjaotus sanktsioonide rakendamiseks peab olema võimalikult efektiivne arvestades riigiasutuste põhiülesandeid ja kompetentse.
- Sanktsioonide tõhusaks rakendamiseks loodav lahendus peab olema püsiv, kuna probleem ja vajadused selle lahendamiseks nähtavas tulevikus ei möödu.
- Sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse uurimisalluvuse osaline üleviimine *KAPO*-lt Maksu- ja Tolliametile (edaspidi *MTA*) eeldab kriminaalmenetluse seadustiku § 212 muutmist.

2. TAUST

2.1. Asutuste ettepanekud sanktsioonikuritegude uurimisalluvuse muutmiseks

29.06.2022 tegi *KAPO* Siseministeeriumile (edaspidi ka *SIM*) ettepaneku muuta sanktsioonikuritegude uurimisalluvust selliselt, et Rahandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluva *MTA* uurimisalluvusse sätestada rahvusvahelise ja Vabariigi Valitsuse sanktsioonide rikkumised seoses kauba sisse- ja väljaveo keelu juhtumitega ning *KAPO* uurimisalluvusse kõik ülejäänud rahvusvaheliste ja Vabariigi Valitsuse sanktsioonide rikkumised.

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

29.08.2022 esitasid **KAPO, MTA ning Prokuratuur ühispöördumise** uurimisalluvuse muutmise ja lisaressursi vajaduse küsimuses Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Siseministeeriumile. Ühispöördumises leidsid osapooled, et KarS § 93¹ kuritegude kohtueelse menetluse uurimisalluvus peaks KAPO ja MTA vahel jagunema (sarnaselt KAPO esitatud varasemale ettepanekule) selliselt, et MTA uurimisalluvusse sätestatakse sanktsioonirikumised seoses kauba sisse- ja väljaveo keelu juhtumitega ning KAPO uurimisalluvusse kõik ülejäänud sanktsioonirikumised. **Ühispöördumises leiti, et muudatuse tulemusena muutub menetlus efektiivsemaks, kuna kahe asutuse ressursi ei pea kasutama seal, kus MTA on esmased protseduurid juba algatanud. Pöördumises toodi välja ka konkreetne lisaressursi vajadus, milleks on 486 800 eurot aastas. MTA-le täiendava ressursi leidmise vajadust peeti kiireloomuliseks** (ühispöördumine lisatud käesolevale memorandumile, lisa 1).

28.10.2022 vastas rahandusminister KAPO-le, et kuna eelarveläbirääkimistel uurimisalluvuse muudatust toetavas ressurside jagamises kokku ei lepitud, ei ole seadusemuudatust võimalik kiirendatud korras algatada ja küsimuse juurde on võimalik naasta koos pädevusjaotust toetava ressursijagamise otsusega.

05.10.2023 tõstatas KAPO järjekordselt uurimisalluvuse muutmise vajaduse küsimuse, saates uurimisalluvuse muutmise vajadust selgitava kirja peaministrile, justiitsministrile, rahandusministrile, siseministrile, välisministrile, riigi peaprokurörile ja MTA peadirektorile (kiri lisatud käesolevale memorandumile, lisa 2).

30.11.2023 esitas Rahandusministeerium Siseministeeriumile ettepaneku oodata ära Euroopa Liidu piiravate meetmete rikkumise kriminaliseerimise direktiivi¹ vastuvõtmine ning direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmisel lahendada sanktsioonikuritegude õiguslikud küsimused. Nimetatud direktiivi eesmärk on ühtlustada liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude määratlusi ja seonduvaid karistusi. Direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude ja karistuste määratlemiseks. Liikmesriigid peavad võtma vajalikud meetmed tagamaks, et liidu piirava meetme tahtlik rikkumine on kuritegu². Eestis on sanktsioonirikumised kriminaliseeritud KarS § 93¹ alusel³.

13.11.2023 esitas Justiitsministeerium vastuseks KAPO 05.10.2023 kirjale seisukoha, et Justiitsministeerium toetab jätkuvalt kuritegude uurimisalluvuse muutmist KAPO pöördumises toodud kujul. Justiitsministeerium nõustus, et tööjaotus sanktsioonide valdkonnas peab olema võimalikult efektiivne ning arvestama riigiasutuste põhiülesandeid ja kompetentse.

¹ Euroopa Komisjoni ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude ja karistuste määratlemise kohta (COM(2022)684). Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0684>.

² Seda juhul, kui see kuulub direktiivis määratletud kategooriasse. Vt ettepaneku artiklit 3.

³ Vastavalt KarS § 93¹ lõigetele 1 ja 2 karistatakse rahvusvahelist sanktsiooni rakendavas või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestavas õigusaktis sätestatud kohustuse täitmata jätmise või keelu rikkumise eest rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, karistatakse rahalise karistusega.

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

Justiitsministeeriumi hinnangul oleks otstarbekas vajalikud seadusemuudatused teha Riigikogu menetluses oleva rahvusvahelise sanktsiooni seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 332 SE raames.

2.2. Sanktsioonikuritegude menetlemine KAPO-s

KAPO tegevusvaldkond tulenevalt Kaitsepolitseiameti põhimäärusest on riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse vägivaldsele muutmisele suunatud tegevust puudutava teabe kogumine ja töötlemine, riigi vastu suunatud luuretegevuse ennetamine ja tõkestamine, sealhulgas riigisaladuse kaitse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses ettenähtud juhtudel ja korras, terrorismi ja selle rahastamise ning toetamise ning riigi julgeolekut ohustava korrupsiooni ärahoidmine ja tõkestamine, nende kuritegude tõkestamine, mille kohtueelne uurimine on ameti pädevuses, ning seaduses ettenähtud juhtudel kuritegude kohtueelne uurimine.

KAPO viib läbi kriminaalasja kohtueelset menetlust KarS §-s 93¹ sätestatud kuriteos alates 15.04.2013, kui määrusega⁴ lisati KAPO uurimisalluvusse KarS struktuuri kohaselt kõik rahu vastu suunatud süüteo koosseisud.

Ukraina vastase täiemahulise agressiooni eelsel ajal ei olnud sanktsioonide rikkumiste menetluskoormus suur - tegelema pidi peamiselt sõjalise ja kahese kasutusega kaupade sanktsioonide rikkumistega ning sanktsioneeritud isikud olid enamasti oligarhid ja nende kapital. Enne 2014. aasta VF-i Ukraina vastase agressiooni algust ei olnud VF-le sanktsioone kehtestatud ning Eestile olulisemad kaubaveo sanktsioonide alused riigid olid Iraan, Põhja-Korea ja piiratud ulatuses Valgevene. Täiemahulise agressiooni tõttu VF-ga kaubavahetusele kehtestatud laiaulatuslikud sanktsioonid on rikkumiste arvu kasvatanud massiliselt ja prognoositakse selle trendi jätkumist.

[]

Täna kaubaveo sanktsioonide rikkumiste kriminaalmenetlusteks KAPO-l rahuldavat kompetentsi ei ole, selle ülesande täitmine toimub endiselt ennetavate tegevuste ja muude põhiülesannete arvelt. []

2.3. Kaubaveo sanktsioonide jõustamise haldusmenetlus MTA-s

MTA tegevusvaldkond tulenevalt Maksu- ja Tolliameti põhimäärusest on riigitulude haldamine, riikliku maksu- ja tollipoliitika rakendamine ning ühiskonna ja seadusliku majandustegevuse kaitsmine. Sealhulgas on MTA ülesanded tollialaste õigusaktide rakendamine ja nendest kinnipidamise tagamine, ühiskonna ja majanduse kaitsmine maksu- ja tollialaste süütegude

⁴ Vabariigi Valitsuse 11. aprilli 2013. aasta määrus nr 60 „Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitsepolitseiameti vaheline uurimisalluvus“.

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

ennetamisega, tõkestamisega ja avastamisega ning riikliku sunni kohaldamine tollialaste õigusaktide ja maksuseaduste rikkujate suhtes seaduses sätestatud korras ning ulatuses. MTA teostab vahetult kaupade piiriülese liikumise järelevalvet.

Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse § 11 lõike 3 punkti 4 kohaselt on pädev asutus kauba sisse- ja väljaveo keelu korral MTA, kes vastab nimetatud valdkonnas rahvusvahelise sanktsiooniga seotud päringutele ning annab haldusakte ja teeb toiminguid, mis on ette nähtud rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis.

Kaubaveo sanktsioonide jõustamine haldusmenetluses ja vastav tolli järelevalve piiril on MTA ülesanne. Enamus kaubaveo sanktsiooni rikkumisi avastab MTA.

Kaupade sisse- ja väljaveo keelu juhtumitega seotud sanktsioonide rikkumised on olemuselt küllaltki sarnased **salakaubaveo** (KarS § 391) koosseisule, millega seotud kohtueelset menetlust teostab samuti MTA.

3. PROBLEEMID SANKTSIOONIKURITEGUDE KOHTUEELSEL MENETLEMISEL JA VÕIMALIKUD LAHENDUSED

3.1. Probleemid sanktsioonikuritegude kohtueelsesel menetlemisel

VF sõjategevuse tõttu kehtestatud sanktsioonide mahu kasvuga on oluliselt kasvanud sanktsioonirikumiste arv, mis tähendab, et KAPO, kelle ülesanne on menetleda kõiki KarS §-s 93¹ sätestatud sanktsioonirikumisi, menetlusressurs on ülekoormatud. []

Seoses sanktsioonikuritegude menetlemisega on riigi vaates probleemideks:

- 1) täiendava ressursi puudus, [];
- 2) sanktsioonide rakendamine pole piisavalt tõhus, [];
- 3) KAPO ja MTA vaheline tööjaotus on ebaefektiivne. Kaubaveo sanktsioonide rikkumistega (MTA alustab haldusmenetlusega, millele võib järgneda kriminaalasja kohtueelne menetlus KAPO-s) tegelevad kaks asutust, mis toob kaasa menetlusressursi dubleerimise.

Olukorras, kus riigi ressursid on piiratud, tuleb leida tõhusaim lahendus sanktsioonikuritegude menetlemiseks - tööjaotus sanktsioonide rakendamiseks peab olema võimalikult efektiivne arvestades riigiasutuste põhiülesandeid ja kompetentse.

3.2. Eelistatud lahendus

Sanktsioonikuritegude menetlemise taseme tõstmiseks on riigil vaja eraldada sellesse lisaressursi. Eelistatuim lahendus on lisaressursside eraldamine sellistele kululiikidele nagu see on toodud 29.08.2022 KAPO, MTA ning Prokuratuuri ühispöörumises, milles taotleti lisaressursi kauba sisse- ja väljaveo sanktsioonikuritegude uurimiseks MTA-le.

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

Ühispöördumises leiti, et kuivõrd kauba sisse- ja väljaveo keelu rikkumiste arv on oluliselt kasvanud, on MTA pädevuse laiendamiseks vaja lisaraha:

- 1) palgakulu – üheksale uuele uurijale 375 000 eurot aastas, s.o 31 250 eurot kuus;
- 2) töökohakulu – 61 800 eurot aastas, sealhulgas üheksa uue uurija kontori-, IT- ja koolituskulud ning ühe auto liisingumakse ja kütusekulud;
- 3) menetluskulu – ca 50 000 eurot aastas, sealhulgas asitõendite käitlemise ja hoiustamise kulud ning tõlkekulud, s.o ca 4200 eurot kuus.

Kokku on ühispöördumises esitatu kohaselt MTA lisaeelarve vajadus 486 800 eurot aastas.

3.3. Eelistatud lahendusega kaasneb kriminaalmenetluse seadustiku § 212 muutmise vajadus

Sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse uurimisalluvuse osaline üleviimine KAPO-lt MTA-le eeldab kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi *KrMS*) § 212 lõike 2 punkti 2 muutmist, millega täiendatakse MTA pädevuses olevate kuritegude loetelu KarS-i §-s 93¹ nimetatud teoga, **kui selle objektiks on kauba sisse- ja väljaveo keeld.**

KrMS-i muudatuse rakendamiseks tuleb teha samasisuline muudatus Vabariigi Valitsuse 11. aprilli 2013. aasta määruses nr 60 „Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitsepolitsei ameti vaheline uurimisalluvus“ selliselt, et KarS-i §-s 93¹ nimetatud tegude puhul jaguneb uurimisalluvus KAPO ja MTA vahel edaspidi järgmiselt:

- MTA uurimisalluvuses on kauba sisse- ja väljaveo keelu rikkumised;
- KAPO uurimisalluvuses on ülejäänud sanktsioonirikkkumised.

Siseministeriumis on vastavad eelnõud ette valmistatud. Juhul, kui vastavad õigusmuudatused jõustuvad 2024. a 1. juulist, tuleb lisaressursi vajadus vastavalt ümber arvutada.

3.4. Eelistatud lahenduse mõjud

Eelistatud lahendusel on positiivne mõju riigi julgeoleku tagamisele ja VF-i vastaste sanktsioonide rakendamisele. [] Oma põhiülesannetest lähtuvalt kogub KAPO teavet sanktsioonide vältimisega seotud varjatud tegevuse kohta ning kasutab ja jagab kogutud teavet sanktsioonide efektiivsemaks rakendamiseks.

KAPO ja MTA vaheline tööjaotus muutub efektiivsemaks, hoitakse ära kahe asutuse tegevuste dubleerimine ning riigi ressursi kasutatakse kõige efektiivsemal moel.

3.5. Alternatiivsed lahendused

Alternatiivsed lahendused on järgmised:

- 1) eraldada täiendavad ressursid KAPO-le sanktsioonikuritegude kohtueelseks menetluseks;

MEMORANDUM

VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

- 2) ressursi eraldamata määrata sanktsioonikuritegude kohtueelse menetlemise ülesanne MTA-le;
- 3) ressursi eraldamata jätta sanktsioonikuritegude kohtueelse menetlemise ülesanne KAPO-le;
- 4) sealhulgas määrata sanktsioonikuritegude menetlemise prioriteetsus ja leppida sanktsioonikuritegude menetlemise kvaliteedi ja mahu halvenemisega.

3.6. Alternatiivsete lahenduste mõjud

3.6.1. Eraldada täiendavad ressursid KAPO-le sanktsioonikuritegude kohtueelseks menetluseks

Kaupade sisse- ja väljaveo sanktsioonidega seotud uurimisalluvuse KAPO-le jätmine ja selle rahastamine tähendaks riigieelarve vaates oluliselt rohkem lisaressursi vajadust kui selle pädevuse MTA-le andmine⁵. Praeguse olukorra säilitamine eeldab KAPO-s eraldiseisva struktuuriüksuse suuruslele vastava ametikohtade arvu lisandumist, täiendavaid kulusid infrastruktuurile (sanktsioneeritud kaupade äravõtmisel nende hoiustamine), valmisoleku tagamist (operatiivne reageerimine piiril avastatud juhtumitele) ja muid investeringuid (lisasõidukid, IT arendused). Lisaks oleks vaja koolitusega seotud ressursi tollispetsiifiliste rikkumistega seotud kompetentsi tekitamiseks.

Jätakuks KAPO ja MTA vaheline ebaefektiivne tööjaotus. Kaubaveo sanktsioonide rikkumistega (MTA alustab haldusmenetlusega, millele võib järgneda kriminaalasja kohtueelne menetlus KAPO-s) tegelevad jätkuvalt kaks asutust, mis toob kaasa menetlusressursi dubleerimise.

Ebaefektiivne riigi ressursi kasutamine ei ole pikas perspektiivis jätkusuutlik ning hakkab mõjutama KAPO-s muude valdkondade efektiivset toimimist.

3.6.2. Ressursi eraldamata määrata sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse ülesanne MTA-le

Kui MTA-le määratakse sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse ülesanne, toob see kaasa MTA põhiülesande täitmise halvenemise.

Haldusmenetlus, väärteomenetlus, kriminaalmenetlus on erinevad valdkonnad, millega tegelevad MTA erinevad struktuuriüksused. See tähendab muu hulgas, et vastavate ametnike väljaõpe ja kompetents on erinevad. MTA tolliosakonna ametnikke ei saa seega üle viia MTA uurimisosakonda.

3.6.3. Ressursi eraldamata jätta sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse ülesanne KAPO-le

Kui sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse ülesanne jääb KAPO-le, on KAPO menetlusressurs jätkuvalt ülekoormatud. See omakorda vähendab KAPO võimekust tegeleda teiste riigi julgeolekut otseselt ohustavate kuritegudega, mis on KAPO kui julgeolekuasutuse ülesanne. [] KAPO ja MTA

⁵ Kalkulatsiooni ei ole võimalik esitada käesolevas asutusesiseseks kasutamiseks olevas dokumendis.

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

vaheline tööjaotus on selle alternatiivi rakendamisel ebaefektiivne. Kaubaveo sanktsioonide rikkumistega (MTA alustab haldusmenetlusega, millele võib järgneda kriminaalasja kohtueelne menetlus KAPO-s) tegelevad kaks asutust, mis toob kaasa menetlusressursi dubleerimise.

3.6.3. Sealhulgas määrata sanktsioonikuritegude menetlemise prioriteetsus ja leppida sanktsioonikuritegude menetlemise kvaliteedi ja mahu halvenemisega

Juhul, kui otsustatakse määrata sanktsioonikuritegude menetlemise prioriteetsus ja leppida sanktsioonikuritegude menetlemise kvaliteedi ja mahu halvenemisega, jäävad teatud kaubaveo sanktsiooni rikkumised tähelepanuta ja võimalikud uurimised alustamata. See õhnestab sanktsioonide tõsiseltvõetavust ning VF-i vastaste sanktsioonide institutsiooni tervikuna, mis teenib VF-i huve. Sanktsioonid on tõhusad niikaua, kui need on tõsiseltvõetavad ja riigid suudavad tagada nende toimimist. []

Kui sanktsioonikuritegude kohtueelne menetlemine jääb KAPO-le, siis ka sel juhul jätkub ebaefektiivne tööjaotus. Kui sanktsioonikuritegude kohtueelne menetlemine antakse ilma ressursita MTA-le, siis see võib tuua kaasa MTA põhiülesannete täitmise halvenemise.

4. OSAPOOLTE SEISUKOHAD

4.1. Siseministeriumi seisukohad

Siseministerium ei toeta alternatiivse lahendusena praeguse olukorra säilitamist. Menetlusressurs KAPO-s, kus menetletakse kõiki KarS §-s 93¹ sätestatud sanktsioonirikumisi, on praegu ülekoormatud. [] KAPO ressursi on otstarbekas kasutada eelkõige riigi julgeolekuteabe hanke ja analüüsi kavas julgeolekuasutusele sätestatud ülesanneteks ja teabe kogumiseks vastavalt selle olulisusele. KAPO kui julgeolekuasutuse peamine kasutegur sanktsioonide rikkumistega tegelemisel saab seega KAPO põhiülesannetest lähtuvalt olla **teabe kogumine sanktsioonide vältimisega seotud varjatud tegevuse kohta ning kogutud teabe kasutamine ja jagamine sanktsioonide efektiivsemaks rakendamiseks**. Unikaalset teabekogumise ressursi ei tohiks kulutada kaupade sanktsioonide rikkumisega seotud menetlustele, eriti arvestades parema uurimiskompetentsi olemasolu MTA-s. S.t riigi ressursside kasutamise seisukohalt ei ole mõistlik eriväljaõppega julgeolekuasutuse ressursi kulutada väikese mõjuga rikkumiste menetlusele, vaid see tuleks suunata suure mõjuga varjatud kaasustele. Tööjaotus ülesannete täitmiseks peab olema võimalikult efektiivne arvestades riigiasutuste põhiülesandeid ja kompetentse (teadmised, oskused, kogemused, õiguslikud ja tehnilised võimalused).

On otstarbekam, sanktsioonidega seonduvaid menetlusprotsesse kiirendav ja ka pikemas perspektiivis kulutõhusam, kui kaubaveo sanktsioonide rikkumise avastamine, sellele reageerimine, kuritegude kohtueelne menetlus ja sanktsiooni kohaldamine on ühes asutuses. Kaupade sisse- ja väljaveo sanktsioonide rikkumise kriminaaluurimist võiks teostada MTA järgmistel põhjustel:

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

- MTA on rahvusvahelise sanktsiooni seaduse § 11 lõike 3 punkti 4 kohaselt pädev asutus kauba sisse- ja väljaveo keelu korral. Pädev asutus vastab rahvusvahelise sanktsiooniga seotud päringutele ning annab haldusakte ja teeb toiminguid, mis on ette nähtud rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis;
- MTA juba menetleb salakaubavedude (KarS § 391) kohtueelset kriminaalmenetlust, mis on olemuselt sarnane kaupade sisse- ja väljaveo keelu juhtumitega seotud sanktsioonide rikkumiste kriminaalmenetlusega;
- MTA tagab eelduslikult kõige efektiivsema koostöö partnerriikidega (lähiriikides teostab kaupade sisse- ja väljaveo sanktsioonide rikkumise kriminaaluurimist tolliasutus);
- sellega välditakse dubleerimist, kuna sanktsioonirikkumine avastatakse ja sellele järgnev haldusmenetlus viiakse läbi MTA-s ning MTA-l on olemas kriminaalmenetluseks vajaminevad alusmaterjalid;
- MTA-l on olemas juurdepääs andmekogudele, järelevalve teabele, varasematele MTA otsustele ja toimingutele;
- MTA-l on vahetu juurdepääs rahvusvahelise kaubaveo- ja tolliandmetele.

Kaupade sisse- ja väljaveo sanktsioonide rikkumisega seotud menetluste uurimisalluvuse jätmine KAPO-le ei ole riigi vaates jätkusuutlik lahendus. Sellest tulenevalt on ressursisäästlikum nii kompetentsi kui teabe liikumise seisukohalt kaupade sisse- ja väljaveo sanktsioonide rikkumiste kohtueelse uurimise sätestamine MTA kohustusena. Kriminaalmenetlusõiguse andmine sanktsioonirikkumistes annaks MTA-le täiendava meetme järelevalve käigus avastatud rikkumistele reageerimiseks. Kaubaveo sanktsioonide rikkumisega tegeleks üks asutus alates avastamistest kuni eeluurimise lõpuni viimiseni ning sellega hoitakse kokku nii julgeolekualast kui menetlusressurssi.

Siseministerium ei ole nõus seisukohaga, et KAPO ja MTA menetluspädevuse/uurimisalluvuse küsimused tuleb analüüsida ja lahendada Euroopa Liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmisel. Siseministeriumi hinnangul ei taga nimetatud ettepanek menetlusökonomiat, kuna käesoleva küsimuse lahendamine ja direktiivi ülevõtmine ei ole omavahel seotud. Selline ettepanek tähendaks probleemi lahendamise edasilükkamist teadmata aega. Nimetatud direktiivi ülevõtmine Eesti õigusesse ei puuduta sanktsioonikuritegude uurimisalluvuse määramist (see küsimus on liikmesriikide siseasi) ehk direktiiviga ei saa määrata, milline asutus liikmesriigis konkreetse ülesande eest vastutab. Lisaks, Eestis on sanktsioonirikkumised juba kriminaliseeritud KarS § 93¹ alusel, mistõttu direktiivi ülevõtmine ei kohusta Eestit selles konkreetses küsimuses KarS-i muutma. Kauba sisse- ja väljaveo sanktsioonirikkumiste menetleja peaks olema rahvusvahelise sanktsiooni seaduse pädevuste loogika põhiselt MTA. Seega direktiivi ülevõtmine ei muudaks riigi sisulist otsust uurimisalluvuse muutmiseks. Siseministerium leiab, et kuna probleemi lahendamine on juba ühe eelarvetsükli võrra edasi lükatud, ei peaks riik enam sellega viivitama.

4.2. Rahandusministeriumi seisukohad

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

Sanktsioonikuritegude kohtueelse menetlemise küsimused on vaja lahendada - et täna menetlemist sisuliselt ei toimu, on vale nii õiguslikult kui sõnumina. Näeme, et seadusjärgne menetluskohustus on KAPO-l, kuid ressursinappuses on see kohustus täitmata. Rahandusministeeriumi hinnangul on KAPO seisukoht arusaadav, sest korralik menetlus nõuab ressursse.

Rahandusministeerium ei saa nõustuda sanktsioonikuritegude kohtueelse menetluse ülesande MTA-le määramisega ilma ressursieralduseta. MTA terviklik rahavajadus on täna suurem, kui aastavanuses ühispöördumises toodud.

Rahandusministeerium eelistab õigusloome menetlusökonoomiat silmas pidades lahendust, kus KAPO ja MTA menetluspädevuse küsimused analüüsitakse ja lahendatakse liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmisel, mis eelduslikult peab toimuma 2024. a I poolaastal.

5. ETTEPANEKUD VALITSUSE OTSUSEKS

1. Siseministeeriumil esitada Vabariigi Valitsusele kriminaalmenetluse seadustiku § 212 muutmise seaduse eelnõu, millega antakse Maksu- ja Tolliametile kauba sisse- ja väljaveo keelu rikkumise korral kriminaalmenetluse läbiviimise pädevus.
2. 2024. aastal rahastada Maksu- ja Tolliametile sanktsioonikuritegude kohtueelse menetlusega tekkivad lisakulud summas 486 800 eurot Vabariigi Valituse reservist.
3. Alates 2025. aastast planeerida vajalikud eelarvevahendid Maksu- ja Tolliameti eelarvesse püsivalt. Selleks Rahandusministeeriumil esitada vastav lisataotlus RES 2025-2028 planeerimise protsessis.
4. Alternatiivselt punktile 2 Rahandusministeeriumil esitada hiljemalt 2024. a jaanuaris valitsuskabineti nõupidamisele sanktsioonikuritegude kohtueelse menetlemise eelarvevajadused 2024. aastaks arvestusega, et sanktsioonikuritegude kohtueelse uurimisalluvuse muudatus jõustub 2024. a 1. juulist.

6. NÕUPIDAMISELE KUTSUTAVAD ISIKUD

Andres Rataspepp, Kaitsepolitseiameti peadirektori asetäitja
Joosep Kaasik, Siseministeeriumi sisejulgeoleku asekanstler
Kristian Pärt, Siseministeeriumi sisejulgeolekupoliitika osakonna juhataja

7. KOOSTAJAD

Kristian Pärt, Siseministeeriumi sisejulgeolekupoliitika osakonna juhataja,
kristian.part@siseministeerium.ee,

[].

MEMORANDUM VALITSUSKABINETI NÕUPIDAMISELE

LISATUD DOKUMENDID

- Lisa 1. Kaitsepolitseiameti, Maksu- ja Tolliameti ning Prokuratuuri 29.08.2022 ühispöördumine „Uurimisalluvuse muudatus ja lisaressursi vajadus“
- Lisa 2. Kaitsepolitseiameti 05.10.2023 kiri nr 8145 „Uurimisalluvuse muutmise vajadus“

VÄLJAVÕTE ÕIGE
Siseministeerium
13.06.2024